

การกำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง

เวียงกาหลง เลขที่ทะเบียน 12-35

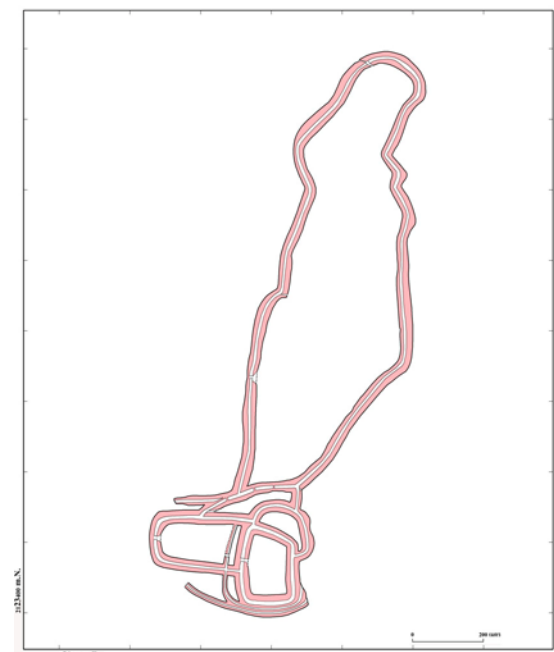
บ้านเวียงกาหลง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

คณะกรรมการเพื่อพิจารณากำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง

กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง

จัดทำโดย กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง

ร่วมกับ สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

กำแพงเมือง-คูเมือง

บ้าน	เวียงกาหลง
ตำบล	เวียงกาหลง
อำเภอ	เวียงป่าเป้า
จังหวัด	เชียงราย

เวียงกาหลง

เวียงกาหลงตั้งอยู่ในเขตการปกครองเทศบาลตำบลเวียงกาหลง มีพื้นที่ตอนเหนือเป็นแหล่งเตาเวียงกาหลงเป็นที่รู้จักทั่วไป ประกอบกับความสนใจของท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์ด้วยดินเผาเลียนแบบเวียงกาหลง ประกอบกับตั้งอยู่บนทางหลวง เชียงใหม่-เชียงราย มีทางแยกไปออกจังหวัดลำปาง ทำให้เวียงกาหลงเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว

กำแพงเมือง-คูเมืองเวียงกาหลง ตั้งอยู่บนเนินที่เป็นสันปันน้ำกั้นระหว่างลุ่มน้ำวังทางตะวันออกและลุ่มน้ำแม่ลาวทางตะวันตก กำแพงเมือง-คูเมืองขุดล้อมรอบเนินบริเวณสันปันน้ำเป็นแบบเมืองป้อมภูเขา กำแพงเมือง-คูเมืองขุดลึกชันตามขอบเนินล้อมรอบบริเวณเนินใช้ประโยชน์ในการป้องกัน คูเมืองขุดเริ่มต้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าปัจจุบันเป็นที่ตั้งวัดเวียงกาหลง ภายหลังได้ขยายพื้นที่โดยขุดคูล้อมรอบเนินเพิ่มขึ้นเป็นคูชั้นเดียวคันดิน 2 ข้าง และโอบล้อมกำแพงเมือง-คูเมืองด้านทิศใต้ของส่วนแรกจนมีแนวคูซ้อนกัน 3 ชั้น ภายหลังขุดได้ขยายส่วนของตัวเมืองด้านเหนือจนเป็นเมืองใหญ่คลุมพื้นที่สร้างประมาณ 350 ไร่ โดยมีแนวกำแพงเมือง-คูเมืองด้านตะวันออกยาวไปตามแนวสันปันน้ำในเขตการปกครอง ตำบลวังเหนือ และตำบลทุ่งฮั่ว อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

กำแพงเมือง-คูเมืองเวียงกาหลงได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน และกำหนดขอบเขตตามประกาศของกรมศิลปากรในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 97 ตอนที่ 159 ลงวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2523 การสำรวจพบแหล่งเตาเครื่องเคลือบดินเผาที่มีลักษณะเฉพาะเป็นที่รู้จักทั่วไป ในบริเวณทิศเหนือและตะวันออกของเวียงกาหลง แสดงให้เห็นถึงความสำคัญ และเชื่อว่าการตั้งถิ่นฐานของเวียงกาหลงมีมาแต่สมัยนั้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 21-22 และโดยหลักฐานตำนานประกอบกับรูปแบบกำแพงเมือง-คูเมืองเชื่อว่ามีที่ตั้งถิ่นฐานมาก่อน ในฐานะเป็นเมืองยุคเดียวกับเมืองเชียงลาว ปกครองโดย ลวจักรราช ประมาณพุทธศตวรรษที่ 5 และเมืองในอาณาจักรภูมามยาวปกครองโดยพ่อขุนจอมธรรม และรวมอยู่ในอาณาจักรพะเยาสมัยเดียวกับอาณาจักรสุโขทัยและอาณาจักรเม็งราย

การกำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง ศึกษาจากหลักฐานรูปถ่ายทางอากาศปรากฏให้เห็นได้เด่นชัดบนรูปถ่ายทางอากาศทุกโครงการ พบหลักฐานการกำหนดขอบเขตที่ดินได้อย่างสมบูรณ์และแสดงขอบเขตที่มีการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาต่าง ๆ

1. คำนำ

กำแพงเมือง-คูเมือง เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามความในมาตรา 1304(3) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นที่ราชพัสดุโดยนัยตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ.2518 และมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้บัญญัติให้กระทรวงการคลังเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ กรมธนารักษ์มีหน้าที่สำรวจ เพื่อขึ้นทะเบียนเป็นที่ราชพัสดุ และมีหน้าที่ดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินแปลงนั้นๆ คณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2534 อนุมัติให้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณากำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง และต่อมาได้มีการปรับปรุงโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการ กรมธนารักษ์ใหม่ โดยขออนุมัติคณะรัฐมนตรีเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบคณะกรรมการฯ คณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2546 อนุมัติให้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณากำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง มีอำนาจหน้าที่วางหลักเกณฑ์และกำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมืองในแต่ละท้องที่ให้เป็นการแน่นอน โดยคณะกรรมการฯ ได้วางแนวทางการกำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือคัดแปลงสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ให้เป็นขอบเขตล้อมรอบบริเวณการตั้งถิ่นฐาน ประกอบกิจกรรมร่วมกัน ใช้ประโยชน์ในการป้องกัน กักเก็บน้ำ ระบายน้ำ การคมนาคม ใดๆอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างประกอบกัน ด้วยวิธีการศึกษาวิเคราะห์จากรูปถ่ายทางอากาศ ระวังแผนผัง หลักฐานทางประวัติศาสตร์ และสภาพภูมิประเทศเพื่อใช้เป็นข้อมูลกำหนดขอบเขตลงในภาคพื้นดินในขั้นตอนต่อไป กรมธนารักษ์มีหน้าที่จัดเตรียมข้อมูลการศึกษาวิเคราะห์กำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมืองของแต่ละเมือง ลงบนรูปถ่ายทางอากาศที่ได้ปรับแก้ความคลาดเคลื่อน (Rectified) ตามมาตรฐานรูปถ่ายทางอากาศแสดงพิกัดจาก ยู ที เอ็ม แล้วนำเสนอคณะกรรมการเพื่อพิจารณากำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง พิจารณาให้ความเห็นชอบในเบื้องต้นก่อนการรังวัดทำแผนที่ในภาคพื้นดิน และจัดให้มีข้อมูลเอกสารสำหรับใช้เป็นหลักฐานกำแพงเมือง-คูเมือง โดยครอบคลุมข้อมูลประวัติศาสตร์โบราณคดี รวมทั้งรูปถ่ายทางอากาศ ในลักษณะที่สามารถจัดเก็บรักษาข้อมูลได้สะดวก และคงสภาพถาวร

การศึกษาขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง บริเวณเวียงกาหลง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นแผนงานหนึ่งในแผนปฏิบัติงานสำรวจที่ราชพัสดุ ประจำปี พ.ศ.2552 ของกรมธนารักษ์ โดยได้มอบหมายให้ สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ประสานงานกับสถาบันถิ่นฐานไทย ดำเนินการศึกษาวิจัยกำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง 22 บริเวณ ได้แก่ที่ดินในท้องที่ จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดน่าน จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดลำปาง จังหวัดอุดรธานี จังหวัดละ 1 บริเวณ จังหวัดพะเยา 2 บริเวณ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 3 บริเวณ และจังหวัดเชียงราย 4 บริเวณ โดยอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี สภาพแวดล้อมการตั้งถิ่นฐาน และสภาพการถูกทำลายรวมถึงการตรวจสอบข้อมูลในภูมิประเทศ ทำการพิจารณาร่วมกับรูปถ่ายทางอากาศโครงการต่างๆ และระวังแผนผังที่รูปถ่ายทางอากาศระบบพิกัดจากยูทีเอ็มของกรมที่ดิน หรือ รูปถ่ายทางอากาศปรับแก้ความคลาดเคลื่อน(Orthophotos) ของหน่วยงานอื่นซึ่งเป็นที่ยอมรับ เพื่อให้ทราบถึงลักษณะกำแพงเมือง-คูเมือง ขอบเขตและการใช้ประโยชน์ พร้อมกับกำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง ตามผลการศึกษาฯ ลงในระวังแผนผังที่รูปถ่ายทางอากาศระบบพิกัดจากยูทีเอ็ม หรือ รูปถ่ายทางอากาศปรับแก้ความคลาดเคลื่อนดังกล่าว แล้วจัดทำข้อมูลเป็นรูปเล่มเพื่อความสะดวกในการนำเสนอผลการศึกษาฯต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณากำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง เพื่อพิจารณาให้การรับรองและใช้เป็นหลักฐานสำหรับเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตฯในภาคสนามต่อไป

2. คณะกรรมการเพื่อพิจารณากำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง

อธิบดีกรมธนารักษ์		ประธานกรรมการ
รองอธิบดีกรมธนารักษ์ (ด้านที่ราชพัสดุ)		รองประธานกรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย	กรมธนารักษ์	กรรมการ
ผู้แทนสำนักแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
ผู้แทนกรมศิลปากร		กรรมการ
ผู้แทนกรมที่ดิน		กรรมการ
ผู้แทนกรมแผนที่ทหาร		กรรมการ
ผู้แทนกรมโยธาธิการและผังเมือง		กรรมการ
ผู้แทนสำนักงานโยธาและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		กรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังแต่งตั้ง		กรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังแต่งตั้ง		กรรมการ
ผู้อำนวยการกองแผนงาน	กรมธนารักษ์	กรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักบริหารจัดการฐานข้อมูลที่ราชพัสดุ	กรมธนารักษ์	กรรมการและเลขานุการ
นายช่างสำรวจ ระดับอาวุโส สำนักบริหารจัดการฐานข้อมูลที่ราชพัสดุในเขตพื้นที่	กรมธนารักษ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายช่างสำรวจ ระดับอาวุโส หรือนายช่างสำรวจ ระดับชำนาญงาน	กรมธนารักษ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
สำนักบริหารจัดการฐานข้อมูลที่ราชพัสดุ		

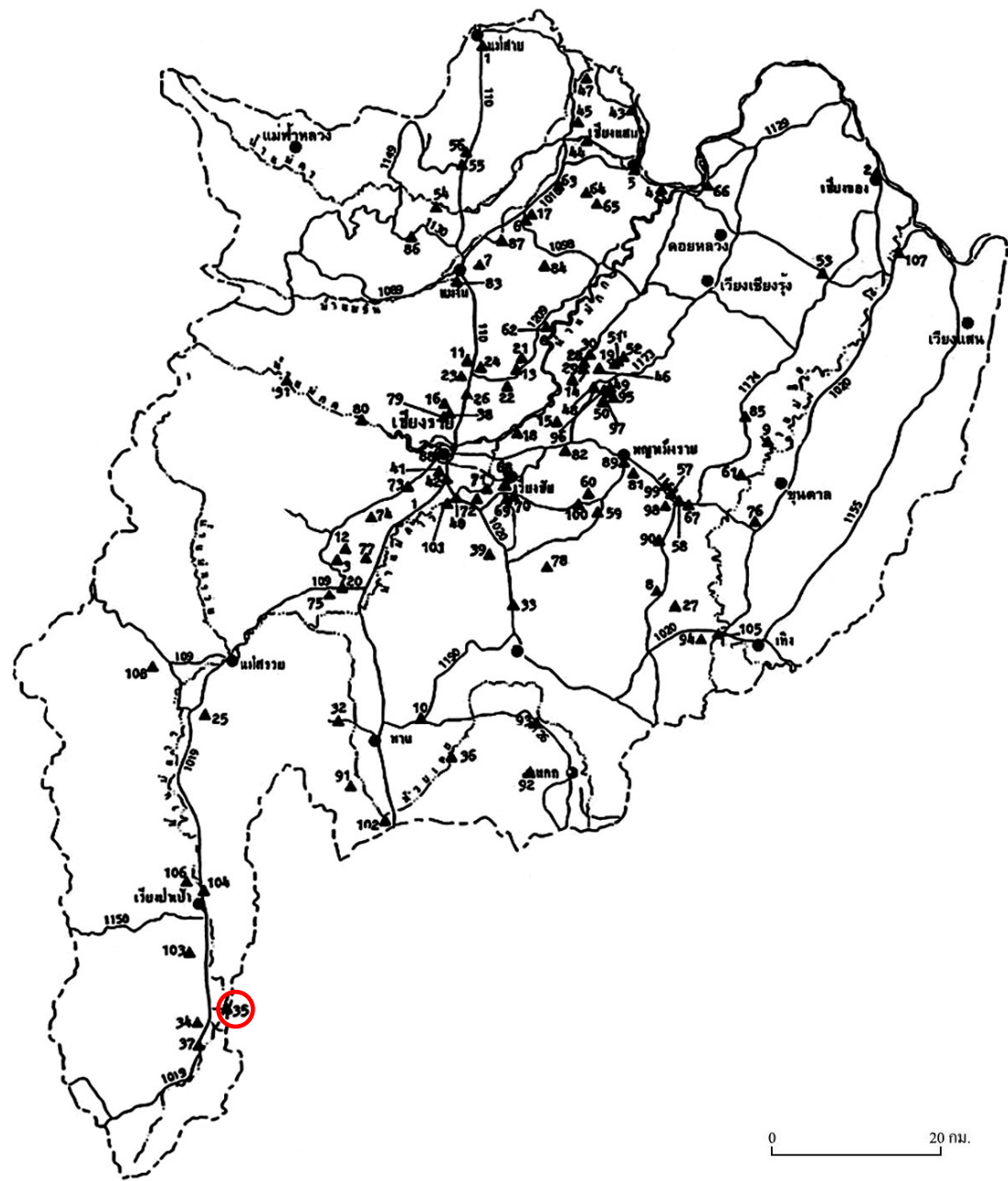
3. คณะทำงานศึกษาขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง

ผู้ประสานงานกรมธนารักษ์		
นายสุทธิพร คงวุธ		ผู้อำนวยการส่วนสำรวจและส่งเสริมการรังวัด 1 สำนักบริหารจัดการฐานข้อมูลที่ราชพัสดุ
นายมนตรี ลัดคนาคูล		ผู้อำนวยการส่วนสำรวจและส่งเสริมการรังวัด 2 สำนักบริหารจัดการฐานข้อมูลที่ราชพัสดุ
นายสุทธิพงษ์ สุรปรัชญญากุล		นายช่างสำรวจ ระดับอาวุโส สำนักบริหารจัดการฐานข้อมูลที่ราชพัสดุ
นายวัชรระ บัวมาศ		นายช่างสำรวจ ระดับอาวุโส สำนักบริหารจัดการฐานข้อมูลที่ราชพัสดุ

คณะทำงาน (สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศิลปากรและสถาบันถิ่นฐานไทย)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทิวา ศุภจรรยา	นางสาวพรชนก ประทีภย์การ	นายวรกร เสงไม้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชวลิต ขาวเขียว	นางสาวประภาศิริ อุปเทศวิศาล	นางสาวดวงดาว ชัยจักร
นายกฤษณพล วิขพันธ์ุ์	นางสาวจิตภา ศรีมุข	นางสาววาสนา ขวัญเพชร
ดร.ประสิทธิ์ เอื้อตระกูลวิทย์	นางสาวโสภนิ อาชวมธากุล	นายสุเมธ นพแก้ว
นางสาวสุดติ รอดเจริญ	นายอุกฤษณ์ สายชุ่มอินทร์	นางสาววรัญชรี หลวงศรี
นายบัญญัติ สมประสงค์	นางสาวนิธิมา เงินสุวรรณ	นางสาวอรพรรณ ปรีพล
นางสาวงามพรรณ เทพทา	นายนิคม ภูปา	นางสาวบังอร ชันโท

จังหวัดเชียงราย

4. ตำแหน่งที่ตั้งเมือง

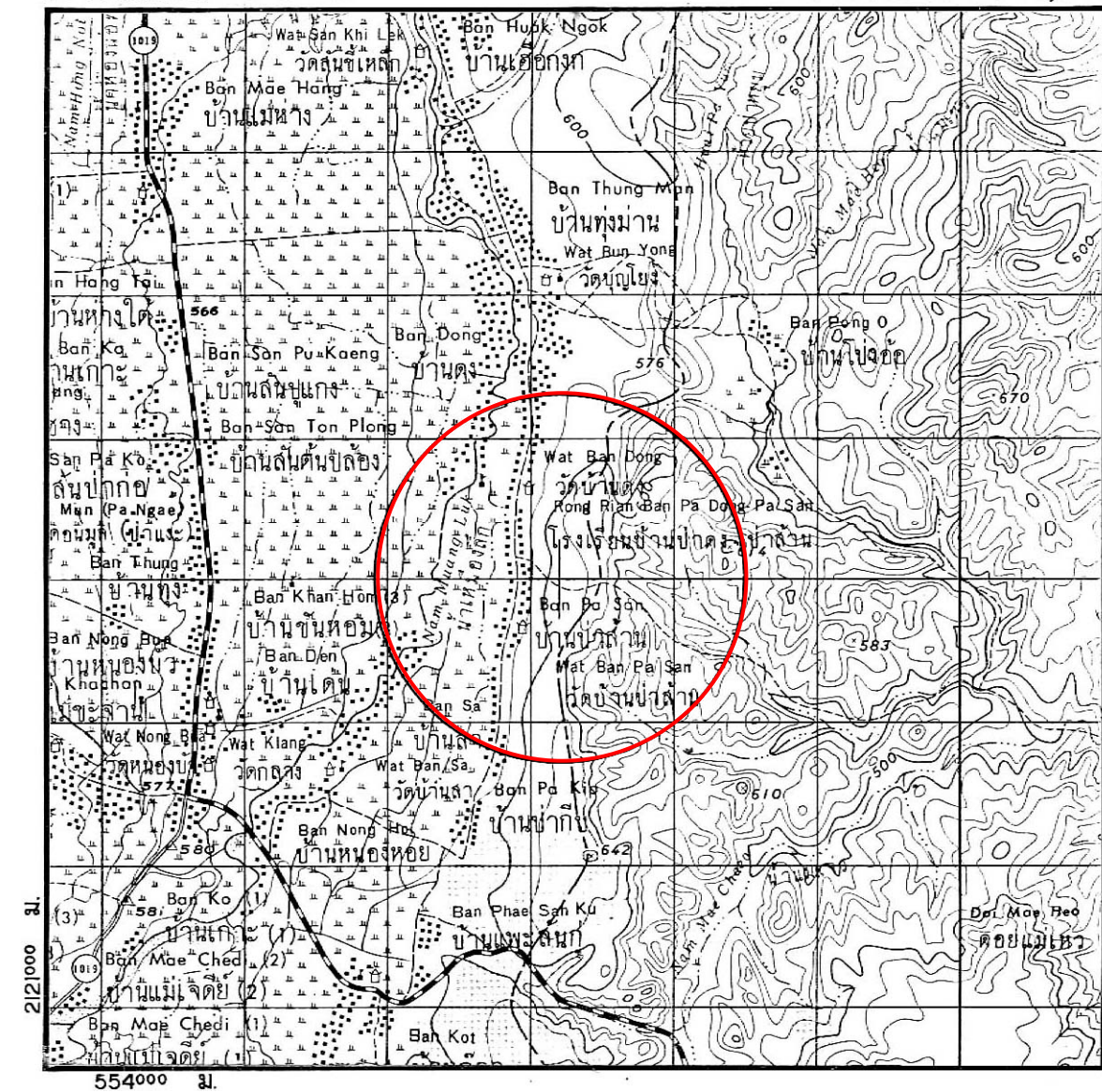
ตำแหน่งที่ตั้งเมือง

เลขที่ทะเบียน 12-35

บ้าน	เวียงกาหลง	ตำบล	เวียงกาหลง
อำเภอ	เวียงป่าเป้า	จังหวัด	เชียงราย
บริเวณ	NE 47-03	ระวาง	4947 III L 7017
ตำแหน่ง	พิกัดภูมิศาสตร์ ละติจูด $19^{\circ} 12' 38''$ N, ลองจิจูด $99^{\circ} 32' 39''$ E พิกัดยูทีเอ็ม 557200 เมตร ตะวันออก, 2124000 เมตร เหนือ		

เวียงกาหลง ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลเวียงกาหลง หมู่ที่ 5 บ้านป่าส้าน หมู่ที่ 14 บ้านใหม่เจริญ หมู่ที่ 15 บ้านเวียงกาหลง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเวียงป่าเป้าไปทางทิศใต้ ประมาณ 17 กิโลเมตร ตามทางหลวงชนบทหมายเลข 118 ถึงสามแยกเลีย่วซ้ายไปทางอำเภอเหนือ ตามทางหลวงชนบทหมายเลข 120 ประมาณ 2.2 กิโลเมตร ถึงแยกเลีย่วซ้ายเข้าไปอีกประมาณ 500 เมตร

ระวางแผนที่ 4947 III L7017 มาตรฐาน 1 : 50,000

5. สภาพแวดล้อมการตั้งถิ่นฐานและความสำคัญในทางประวัติศาสตร์โบราณคดี

สภาพแวดล้อมการตั้งถิ่นฐาน

เวียงกาหลง อยู่ในเขตเทศบาลตำบลเวียงกาหลงมีกำแพงเมือง-คูเมืองคลุมพื้นที่บนเนินที่เป็นสันปันน้ำลุ่มแม่น้ำลาวและลุ่มน้ำวัง ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลเวียงกาหลง (หมู่ที่ 5 บ้านป่าसान หมู่ที่ 14 บ้านใหม่เจริญ หมู่ที่ 15 บ้านเวียงกาหลง) อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ในด้านลุ่มน้ำแม่ลาว ส่วนพื้นที่ด้านลุ่มน้ำวังอยู่ในเขตการปกครองตำบลวังเหนือ และตำบลทุ่งฮั่ว อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

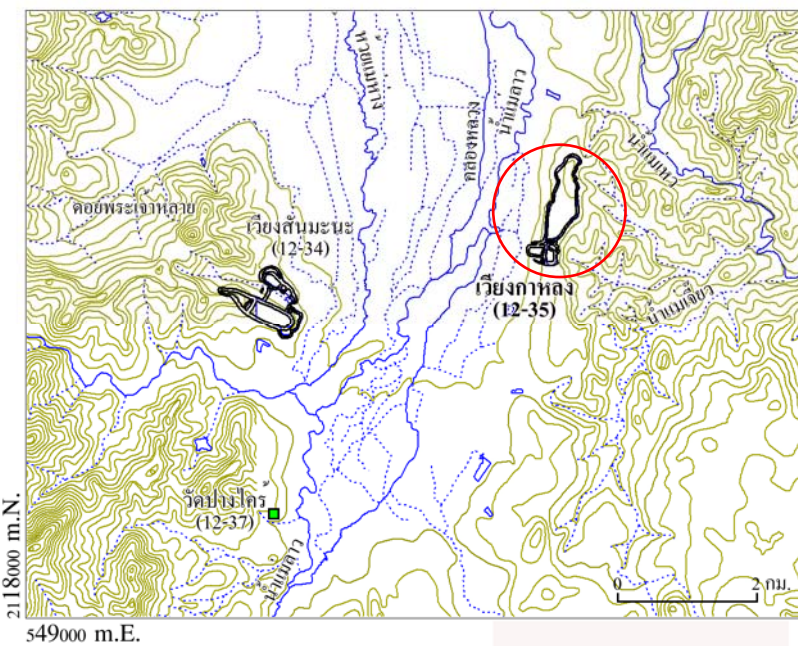
สภาพภูมิประเทศของเวียงกาหลง ตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นต้นน้ำส่วนทิศใต้ของที่ราบลุ่มน้ำในหุบเขาลำน้ำแม่ลาว ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบมีลำน้ำแม่ลาวไหลผ่านทั้งสองฝั่งที่ราบด้านตะวันตกและตะวันออกเป็นพื้นที่ลอนลาดที่เป็นเนินและหุบชันยกระดับจนถึงเขตภูเขา ลำน้ำแม่ลาว มีต้นน้ำจากทิวเขาผีปันน้ำไหลขึ้นไปทางทิศเหนือผ่านอำเภอเวียงป่าเป้าไปบรรจบกับแม่น้ำกกที่เชียงราย และไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่เวียงพริกหรือเมืองเชียงแสนน้อย อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

กำแพงเมือง-คูเมือง เวียงกาหลงสร้างอยู่บนเนินพื้นที่ลอนลาดที่ระดับความสูงประมาณ 582-620 เมตร ขอบเนินสูงสุดเป็นสันปันน้ำระหว่างลุ่มน้ำแม่ลาวทางตะวันตกและลุ่มน้ำวังด้านตะวันออก พื้นที่ด้านตะวันตกลาดลงสู่ที่ราบทำนา เกิดจากการทับถมตะกอนในลุ่มน้ำแม่ลาวมีบริเวณกว้างไปจรดบริเวณพื้นที่ลอนลาดฝั่งตะวันออกของลุ่มน้ำแม่ลาว และเป็นที่ตั้งกำแพงเมือง-คูเมือง “เวียงสันมะนะ” ระยะห่างระหว่างเมืองทั้งสอง ประมาณ 4 กิโลเมตร

กำแพงเมือง-คูเมือง เวียงกาหลงสร้างขึ้นเป็นรูปแบบเมืองป้อมภูเขา มีคูขุดล้อมรอบบริเวณไปตามขอบเนินใช้ประโยชน์ในการป้องกัน กำแพงเมือง-คูเมืองเวียงกาหลงมีส่วนเริ่มต้นบนเนินที่บ้านป่าसान คูขุดล้อมรอบเนินใกล้เคียงที่เป็นสันปันน้ำ คูเมืองเริ่มต้นเป็นรูปใกล้เคียงสี่เหลี่ยมผืนผ้าขุดล้อมรอบบริเวณยอดเนินแนวด้านตะวันออกล้อมรอบเนินส่วนที่เป็นสันปันน้ำของลุ่มน้ำวัง ภายหลังขยายพื้นที่ลงมาตามลาดเนินคลุมพื้นที่เชิงเนินจนถึงที่ราบคูเมือง ส่วนที่ขยายขุดล้อมกำแพงเมือง-คูเมืองด้านทิศใต้ของส่วนแรกจนเป็นแนวซ้อนกัน 3 แนว ทางด้านเหนือขยายพื้นที่ออกไปอีก 2 ส่วน และครั้งหลังสุดได้ขยายพื้นที่ต่อออกไปทางด้านเหนือล้อมรอบเนินขนาดใหญ่รวมเอาสันปันน้ำไว้ภายในเมือง โดยมีแนวด้านตะวันออกเป็นแนวตามสันปันน้ำและอ้อมกลับมาตามขอบเนินด้านตะวันตก ทำให้กำแพงเมือง-คูเมืองคลุมพื้นที่กว้างขาดลอดความยาวเนินจรดร่องน้ำธรรมชาติทั้งด้านเหนือและด้านใต้ ครอบคลุมพื้นที่กว้างทั้งหมด ประมาณ 0.56 ตารางกิโลเมตร หรือ 350 ไร่

รูป 5.1 ก แผนที่แสดงสภาพแวดล้อมการตั้งถิ่นฐานเวียงกาหลง และเมืองโบราณในแอ่งที่ราบเวียงป่าเป้า

รูป 5.1 ข แผนที่แสดงสภาพแวดล้อมการตั้งถิ่นฐานเวียงกาหลง และเมืองโบราณใกล้เคียง

5.2 ภาพตัดขวางจินตภาพบริเวณเวียงกาหลง แสดงลักษณะภูมิประเทศบริเวณที่ตั้งเมือง

ความสำคัญในทางประวัติศาสตร์โบราณคดี

กำแพงเมือง-คูเมืองตามทะเบียนแหล่งที่ตั้งชุมชนโบราณจากรูปถ่ายทางอากาศ แต่เดิมเรียกตามชื่อบ้านทุ่งสำน ซึ่งตั้งอยู่เชิงเนินริมลำน้ำภายหลังเรียกว่า “เวียงกาหลง” ตามความเข้าใจของท้องถิ่นที่เชื่อว่าเป็นถิ่นกาหลงตามตำนานเรื่องพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ เข้าใจว่าเวียงกาหลงเป็นชื่อที่เรียกมานานก่อนการสำรวจของพระยาพระรามนคร(สวัสดิ์ มหากาญ) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2467 และตีพิมพ์เอกสารผลการสำรวจในวารสารสยามสมาคม เมื่อ พ.ศ.2480

เริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2515 กรมศิลปากรได้สำรวจบริเวณที่พบเศษเครื่องถ้วยกาหลง ซึ่งเป็นแหล่งเศษภาควัตถุที่กว้างขวางจากฝั่งตะวันออกของกลุ่มน้ำแม่ลาว บริเวณด้านทิศเหนือของตัวเมืองเวียงป่าเป้า และลึกเข้าไปในบริเวณด้านตะวันออกของตัวเมืองโบราณ ในพื้นที่เขตการปกครองอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง พร้อมทั้งได้สำรวจแนวกำแพงเมือง-คูเมืองและขุดหลุมสำรวจทางโบราณคดีในปี พ.ศ.2522 และได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน และกำหนดขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมืองเวียงกาหลง ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 97 ตอนที่ 159 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2523

เวียงกาหลง เป็นชื่อหนึ่งในตัวอย่างเมืองในความคิดความเชื่อเกี่ยวกับการเข้ามาของคนไทยในดินแดนภาคเหนือของไทย กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง วัฒนธรรมพัฒนาการประวัติศาสตร์เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดเชียงราย (ศิลปากร, กรม. 2544) ตอนที่กล่าวไว้ว่า “ราวพุทธศตวรรษที่ 5 มีพวกไทยอพยพจากจีนตอนใต้มาสมทบไทยที่เมืองเชียงลาวมากขึ้นทุกที จึงได้ขยายเมืองให้กว้างขวางขึ้นอีก เรียกว่า แคว้น ยูนชาง หรือ ยวนเชียง มีอาณาเขตแผ่ไปถึงหลายเมือง เช่น เวียงกาหลง เวียงฮ่อ ดงเวียง เวียงวัง แจ่ม เชียงแสน ทั้งนี้ภายหลัง พ.ศ.2490 เป็นต้นมา”

ชื่อเวียงกาหลงที่ยังไม่มีความแน่ชัด แต่เนื่องจากตัวเวียงกาหลงอยู่ใกล้แหล่งผลิตเครื่องถ้วยเวียงกาหลงที่มีลักษณะเด่นเฉพาะ ได้มีผู้วิเคราะห์ (Chiangraiphotoclub.com) โดยอาศัยตำนานและหลักฐานที่เชื่อว่ากำแพงเมือง-คูเมืองที่เรียกกันว่า “เวียงกาหลง” และกำแพงเมือง-คูเมือง “สันมะนะ” แห่งใดแห่งหนึ่งซึ่งเป็นไปได้ว่าเป็น “เมืองแซ่สัก” ตามที่ปรากฏในเอกสารตำนาน ดังต่อไปนี้

เมืองแซ่สักในตำนานพื้นเมืองน่านฉบับวัดพระเกิด ซึ่งกล่าวถึงพญาฮ่อลุ่มฟ้า กษัตริย์จีน เมืองหนองแสหลวง (ด้าหลี่ฟู) ส่งทูตมาทวงบรรณาการหรือส่งต่อพญาเกีอานา เมื่อปี พ.ศ.1908 ความว่า “...ปีดับไล่ศักราชได้/ 727 ตัว พญาเกีอานายังเป็นพญาหันแล พญาฮ่อลุ่มฟ้าที่มอถามาเอาช่วย ข้าว 9000 คาน งาช้าง 20 หาบ ผ้าขาว 400 ฮ่า ถ้วยแซ่สัก 1000 ดวง/ ลาย 500 เขียว 200 และขาว 300 เป็นส่วยแก่เจ้าฮ่อลุ่มฟ้า...” (สวัสดิ์ อ่องสกุล, 2539: 75-76) ถ้วยดังกล่าวมีลักษณะเช่นเดียวกับเครื่องถ้วยกาหลง จึงเป็นไปได้ว่า เวียงสันมะนะและเวียงกาหลงน่าที่จะเป็นบ้านเมืองมาอย่างน้อยในยุคพระเจ้าเกีอานา ยุคต้นๆ ของอาณาจักรล้านนา และ ชื่อ “ถ้วยแซ่สัก” ซึ่งเป็นชื่อเฉพาะของเครื่องถ้วย เป็นที่รู้จักกว้างขวางไปถึงเมืองจีนในยุคนั้น อาจเป็นชื่อเมือง “แซ่สัก” ใช้เรียกเมืองใดเมืองหนึ่ง “เวียงกาหลง” หรือ “เวียงสันมะนะ” ก็อาจเป็นไปได้

โดยได้อ้างถึงเมืองแซ่สักตามที่ปรากฏในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ อ้างถึงที่ตั้งเมืองแซ่สักบนเส้นทางเดินทัพจากเชียงใหม่ไปรบที่เมืองชวา(หลวงพระบาง) ในสมัยพระแม่กุหรือพญาเมกุสิทวิงศ์ กษัตริย์ราชวงศ์มังรายองค์สุดท้ายที่เสียเมืองเชียงใหม่ให้กับพม่าสมัยพระเจ้าบาเยนนอง หรือบุเรงนอง กษัตริย์แห่งกรุงหงสาวดี

ความตอนหนึ่งว่า “...ในปีมะเมียปีเดียวกัน(พ.ศ.2101) เดือน 5 ขึ้น 6 ค่ำ วันศุกร์พระเป็นเจ้าแม่กุเสด็จยาดราไป
รบศึกขวา(เมืองหลวงพระบาง) เสด็จออกจากเชียงใหม่... จากเปาน้อยไปพักแรมแช่สักหนึ่งหมื่นนา จากแช่สัก
ไปนอนเพยไร่หนึ่งหมื่นสองพันว่า จากเพยไร่ไปพักแรมแช่แห่งหนึ่งพันว่า... จากกายเรือไปถึงเมืองเชียงแสน
หกพันว่า...ฯ” (สงวน โชติสุจริตน์, 2515) เพยไร่ หรือ เพยไฮ อยู่ในเขตตำบลบ้านโป่ง อำเภอเวียงป่าเป้า ข้อ
สันนิษฐานตามเหตุผลดังกล่าว เป็นไปได้ว่า “แช่สัก” น่าจะเป็นชื่อเมือง “เวียงกาหลง” หรือ “สันมะนะ” หรือ
ทั้งสองเมืองอาจเป็นที่รู้จักในชื่อเดียวกัน ปัจจุบันได้มีผู้เข้าใจว่าเมืองแช่สักเป็นอีกชื่อหนึ่งของเวียงพร้าว แต่เมื่อ
พิจารณาระยะทางและความสะดวกในการเดินทางผ่านที่ราบลุ่มน้ำแม่ลาวและสันเขาฝิ่ปันน้ำจะสะดวกและสั้น
กว่าการเดินทางผ่านเวียงพร้าว

เอกสารอ่านประกอบ

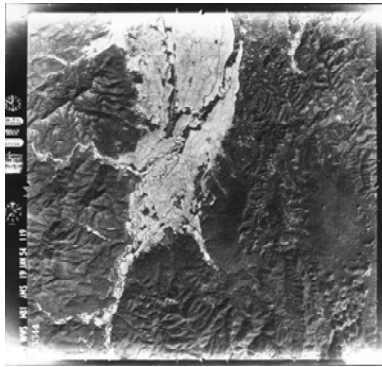
- ทิวา สุภจรรยา และผ่องศรี วนาสิน. 2524-2527. ทะเบียนแหล่งที่ตั้งชุมชนโบราณในประเทศไทย. โครงการวิจัยชุมชนโบราณ
จากรูปถ่ายทางอากาศ. มูลนิธิโตโยต้า. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 6 เล่ม.
- ปรีชา จันทะสินธุ์. 2550. จาก..เวียงโบราณสันมะนะและเวียงกาหลง...สู่ยุคปัจจุบัน. วารสาร ได้ฟ้าเวียงกาหลง. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1.
โรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย. หน้า 19-21.
- พาสุข ดิษยเดช, และคณะ. 2525. รายงานการสำรวจ ชุมตรวจ และการศึกษาเมืองโบราณเวียงกาหลง ต.หัวฝาย อ.เวียงป่าเป้า จ.
เชียงราย. ปีที่ 1 เล่มที่ 2 ปีงบประมาณ 2525. หน่วยศิลปากรที่ 4 เชียงใหม่ โครงการโบราณคดีภาคเหนือ กองโบราณคดี
กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ. หน้า 13-25, 37, 44-47.
- วิมลโมลี, พระธรรม. 2550. ประวัติศาสตร์เมืองพะเยา. ประวัติศาสตร์เมืองพะเยา อัครคุณภูมิบัณฑิตแห่งกุฎาม ขาว. วัดศรีโคมคำ
ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. หน้า 91.
- ศิลปากร, กรม. 2525. การขึ้นทะเบียนโบราณสถานภาคเหนือ. ในเขตความรับผิดชอบ ของหน่วยศิลปากรที่ 4 ตามโครงการ
สำรวจและขึ้นทะเบียนโบราณสถาน. กองโบราณคดี. หน้า 125-126.
- ศิลปากร, กรม. 2533. ทะเบียนโบราณวัตถุสถานทั่วราชอาณาจักร เล่ม 1 (พ.ศ.2478-2523). กรุงเทพมหานคร. หน้า 539-540.
- ศิลปากร, กรม. 2533. โบราณคดีเชียงราย. โครงการสำรวจแหล่งโบราณคดี ฝ่ายวิชาการ กองโบราณคดี กรมศิลปากร เอกสารกอง
โบราณคดีหมายเลข ๘/๒๕๓๓. พิมพ์ที่ บริษัท วิคตอรีเพาเวอร์พอยท์ จำกัด. หน้า 98.
- ศิลปากร, กรม. 2539. เมืองและแหล่งชุมชนโบราณในล้านนา. คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย และจัดพิมพ์เอกสารทาง
ประวัติศาสตร์และ โบราณคดี 2539. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสแควร์. หน้า 160-163.
- ศิลปากร, กรม. 2544. หนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์
เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเชียงราย. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. กระทรวงศึกษาธิการ.
พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ศูนย์พัฒนาศิลปกรรมเวียงกาหลง. 2551. ตำนานพระพุทธรูปเจ้า ๕ พระองค์. บทสวดมนต์กวีนา-ศิลปกรรม. ศูนย์พัฒนาศิลปกรรมเวียง
กาหลง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จ.เชียงราย. หน้า 39-45.
- ศูนย์พัฒนาศิลปกรรมเวียงกาหลง. 2551. เวียงกาหลง เมืองวัฒนธรรม แดนพุทธภูมิอุดมการณ์พระเจ้าห้าพระองค์ “กตัญญู เมตตา
เสียสละ”. ศูนย์พัฒนาศิลปกรรมเวียงกาหลง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า. 12 หน้า.
- สงวน โชติสุจริตน์. 2515. ประชุมตำนานล้านนาไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. 2539. พื้นเมืองน่าน ฉบับวัดพระเกิด. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พริ้นติ้ง. หน้า 75-76

- สายันต์ ไพรชาญจิตร, และพาสุข ดิษยเดช. 2533. แหล่งเตาเวียงกาหลง-วังเหนือ. แหล่งเตาล้านนา. โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. โครงการสำรวจแหล่งโบราณคดี ฝ่ายวิชาการ กองโบราณคดี กรมศิลปากร. หน้า 39-56.
- สายันต์ ไพรชาญจิตร. 2545. รายงานการวิจัยโครงการวิจัยทรัพยากรวัฒนธรรมในล้านนาและศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการ
จัดการอย่างยั่งยืน. สถาบันไทยคดีศึกษา ภาควิชาการพัฒนารัฐบาลชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
กระทรวงวัฒนธรรม. “ประวัติความเป็นมา
”.(http://www.mculture.go.th/chiangrai/database/show_data/aumpur_detail/aumpur_detail.php?aumpurID=5, March 11,
2009)
- คลังเอกสารสาธารณะ. “แหล่งโบราณคดีภาคเหนือ - เมืองโบราณเวียงกาหลง”.
(http://www.openbase.in.th/node/8865, March 11, 2009)
- เชิงราช โฟกัส คอทคอม. “ชาวเชียงรายตื่นชูดพบพระเชียงแสนสิงห์อายุนับพันปี
”.(http://www.chiangraifocus.com/newsdetail.php?news=1235, March 11, 2009)
- เทศบาลตำบลเวียงป่าเป้า. “ข้อมูลทั่วไป”.
(http://www.wiangpapao.org/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=1, July 23, 2009)
- แม่เจดีย์, องค์การบริหารส่วนตำบล. “ประวัติศาสตร์แม่เจดีย์”.
(http://maejedee.igetweb.com/index.php?mo=10&art=2166, August 10, 2009)
- แม่เจดีย์วิทยาคม, โรงเรียน. “ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคมสำรวจพบชุมชนโบราณ 2 แห่ง
”.(http://203.172.248.172/modules/news/article.php?storyid=6, March 11, 2009)
- เวียงกาหลง, องค์การบริหารส่วนตำบล. “แหล่งท่องเที่ยว”.
(http://web.chiangrai.net/template.php?siteid=0411,
July 23, 2009)
- ศูนย์บริหารจัดการ การท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย. “การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
”.(http://web.chiangrai.net/tourcr/type_tour/historical.php, July 23, 2009)
- สนุก คอทคอม. “เมืองโบราณเวียงกาหลง”.
(http://travel.sanook.com/trip/trip_09646.php, March 12, 2009)
- chiangraiphotoclub.com. “เมืองเวียงกาหลง”.
(http://www.chiangraiphotoclub.com/index.php?topic=348.0, March 12, 2009)
- eduzones.com. “แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม”.
(http://blog.eduzones.com/yimyim/print.php?content_id=3398, March 12, 2009)
- geocities.com. “ที่จังหวัด เชียงราย ในพื้นที่ ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า”.
(http://www.geocities.com/wiengkalong1/main_saramic.html, March 12, 2009)
- thaigoodview.com. “เมืองโบราณเวียงกาหลง
”.(http://www.thaigoodview.com/library/contest2551/social04/09/GGTeam/image.html, March 11, 2009)
- tourismchiangrai.com. “ข้อมูลและรายละเอียดของเมืองโบราณเวียงกาหลง”.
(http://www.tourismchiangrai.com/?p=preview&id_travel=118, March 11, 2009)

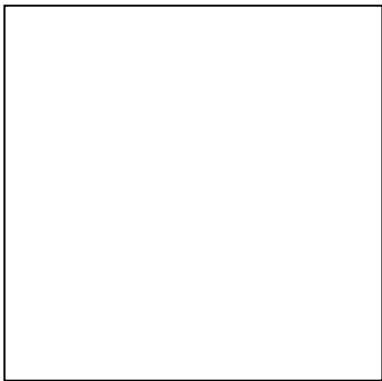
6. การกำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง

การศึกษากำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง ที่บ้านเวียงกาหลง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ได้ศึกษาสภาพภูมิประเทศ ซึ่งเป็นร่องรอยกำแพงเมือง-คูเมือง สภาพแวดล้อมการตั้งถิ่นฐาน ประกอบกับการศึกษาข้อมูลด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี และสภาพการเปลี่ยนแปลงตามที่ปรากฏบนรูปถ่ายทางอากาศ รวมถึงการตรวจสอบข้อมูลในภูมิประเทศ และได้กำหนดขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง โดยจัดทำเป็นแผนที่ทาบบนรูปถ่ายทางอากาศที่ปรับแก้ความคลาดเคลื่อนและกำหนดพิกัดจากยูทีเอ็ม ตามแผนที่ภาพถ่ายออร์โธรีซิเชิงเลข มาตรฐาน 1:4,000 ที่กรมพัฒนาที่ดินจัดทำขึ้น วิธีการศึกษาและการจัดทำแผนที่กำหนดขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

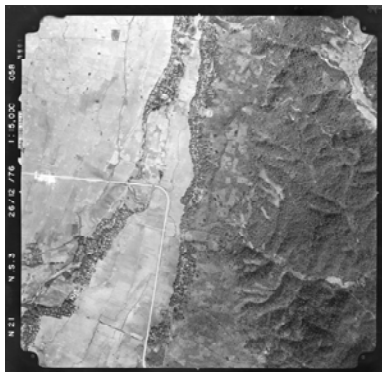
6.1 รูปถ่ายทางอากาศที่ใช้ในการศึกษาและทำแผนที่

ก) รูปถ่ายทางอากาศโครงการ WWS
กรมแผนที่ทหารไม่สามารถจัดทำได้
เนื่องจากฟิล์มชำรุด
(สำเนาจากทะเบียนแหล่งที่ตั้งชุมชน
โบราณจากรูปถ่ายทางอากาศ)

ข) รูปถ่ายทางอากาศโครงการ VAP 61 VI
กรมแผนที่ทหารไม่สามารถจัดทำได้
เนื่องจากฟิล์มชำรุด

ค) รูปถ่ายทางอากาศโครงการ N.S.3
บันทึกภาพวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2519
ม้วนที่ N 21 เลขที่ภาพ 058-059

ง) รูปถ่ายทางอากาศโครงการ LTP
บันทึกภาพวันที่ 07 มกราคม พ.ศ. 2530
ม้วนที่ 27 เลขที่ภาพ 4485, 4487, 4489

จ) รูปถ่ายทางอากาศโครงการ MOAC
บันทึกภาพวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2545
ม้วนที่ 39 เลขที่ภาพ 187-188

ฉ) แผนที่ภาพถ่ายออร์โธรีซิเชิงเลข มาตรฐาน 1:4,000
ระหว่าง 4947 III ภาพเลขที่ 5622, 5624
จากรูปถ่ายทางอากาศโครงการ MOAC
บันทึกภาพเมื่อปี พ.ศ. 2545
จัดทำโดยกรมพัฒนาที่ดิน พ.ศ.2552

6.2 การเตรียมภาพเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูล และจัดทำแผนที่

ในการเตรียมภาพเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลแผนที่ ได้นำแผนที่ภาพถ่ายออร์โธรีซิเชิงเลข มาตราส่วน 1:4,000 ผลิตโดยกรมพัฒนาที่ดิน และจัดทำสำเนาภาพโดยการสแกนรูปถ่ายทางอากาศโครงการต่างๆ ให้คลุมบริเวณกำแพงเมือง-คูเมืองที่บ้านเวียงกาหลง และประกอบภาพบริเวณกำแพงเมือง-คูเมืองให้ซ้อนทับเป็นตำแหน่งเดียวกัน โดยปรับแก้ให้มีความถูกต้องตามตำแหน่งในแผนที่ภาพถ่ายออร์โธรีซิเชิงเลข ที่ มาตราส่วน 1:4,000 ของกรมพัฒนาที่ดิน และนำมาจัดทำเป็นแผ่นภาพขนาด A3 แสดงบริเวณกำแพงเมือง-คูเมืองทั้งเมืองบนแผ่นเดียวกัน และแสดงแนวขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง ขนาดมาตราส่วน 1:4,000 แยกเป็นส่วนๆ ให้แต่ละส่วนมีพื้นที่ขนาด 1 ตารางกิโลเมตร ต่อเนื่องและครอบคลุมขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง จนครบทั้งบริเวณ

6.3 การกำหนดขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง

ในการศึกษาเพื่อกำหนดขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมืองที่บ้านเวียงกาหลง ได้เริ่มต้นศึกษาร่องรอยที่เป็นหลักฐานเพื่อกำหนดแนวที่เป็นขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง โดยอาศัยหลักฐานข้อมูลที่ปรากฏให้เห็นได้ในรูปถ่ายทางอากาศช่วงเวลาต่างๆ ประกอบการศึกษาสภาพแวดล้อมการตั้งถิ่นฐานแหล่งชุมชนโบราณและหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ต่อจากนั้น ได้พิจารณาศึกษากำหนดแนวที่เป็นขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง ลงบนรูปถ่ายทางอากาศที่ปรับแก้ความคลาดเคลื่อนและกำหนดพิกัดจากยูทีเอ็ม มาตราส่วน 1:4,000 ตามภาพที่ใช้เป็นฐานข้อมูล และแสดงแนวที่เป็นขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมืองไว้ในแผนที่รูปที่ 6.1 สำหรับขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมืองซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง ตามที่ตรวจพบจากหลักฐานรูปถ่ายทางอากาศช่วงเวลาต่างๆ ได้แสดงรายละเอียดข้อมูลบนแผนที่แสดงแนวที่เป็นขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมือง พร้อมด้วยปี พ.ศ. รูปถ่ายทางอากาศไว้ในแผนที่รูปที่ 6.2

6.4 สภาพกำแพงเมือง-คูเมืองและข้อเสนอแนะ

หลักฐานกำแพงเมือง-คูเมือง ตามที่ปรากฏในรูปถ่ายทางอากาศเห็นได้เด่นชัดในทุกโครงการ ได้แก่ ภาพโครงการ WWS พ.ศ.2497, NS.3 พ.ศ.2519, LTP พ.ศ.2530 และ MOAC พ.ศ.2545 ในบริเวณที่ราบบนเนินที่มีกำแพงเมือง-คูเมืองล้อมรอบมีการถางป่าทำพืชไร่ตลอดทั้งบริเวณ และตลอดเรื่อยมาจนปัจจุบัน บริเวณที่เป็นส่วนรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสร้างขึ้นเป็นครั้งแรก ปัจจุบันเป็นที่ตั้งศูนย์พัฒนาศีลธรรมเวียงกาหลงเต็มทั้งบริเวณสภาพกำแพงเมือง-คูเมืองมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเฉพาะบางส่วนดังแสดงไว้ในรูปที่ 6.2 ความชัดเจนของภาพและการดูแลของท้องถิ่นทำให้กำแพงเมือง-คูเมืองอยู่ในสภาพสมบูรณ์ และกำหนดแนวขอบเขตที่ดินกำแพงเมืองได้สมบูรณ์ทั้งเมือง

2123300 m.N.

556100 m.E.

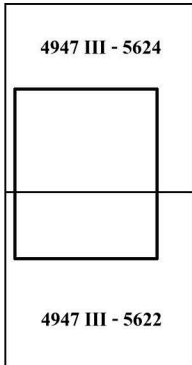
0 200 เมตร

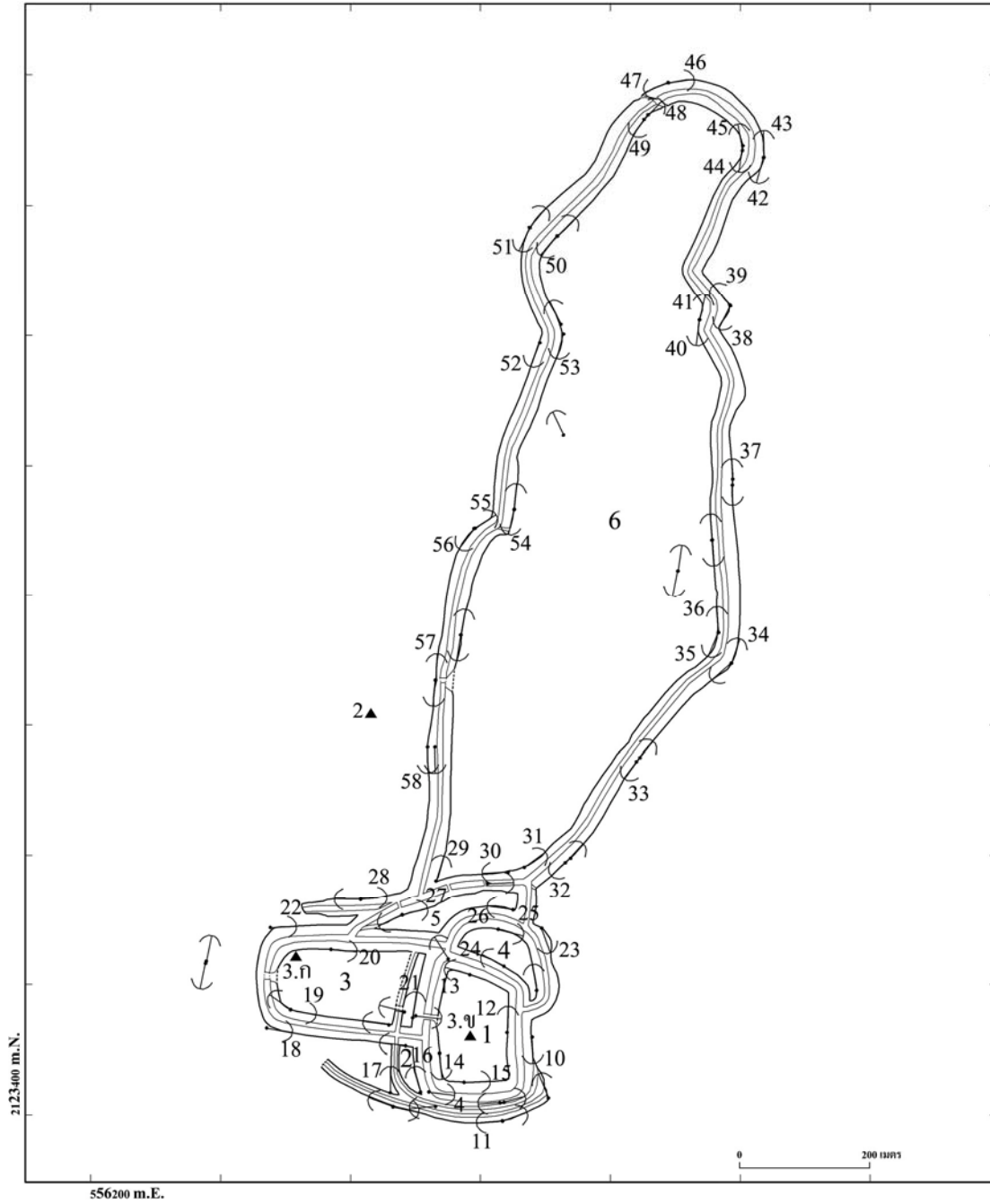
แผนที่แสดงขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง

- ขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง
- ขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมืองโดยประมาณ
- แนวที่ไม่สามารถกำหนดขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้วยรูปถ่ายทางอากาศ

แผนที่รูปถ่ายทางอากาศยูทีเอ็ม ดับบลิวจีเอส 84 โซนที่ 47
 อังอิง กรมพัฒนาที่ดิน มาตรฐาน 1:4,000 พ.ศ.2552
 ระวาง 4947 III เลขที่ 5622,5624
 รูปถ่ายทางอากาศโครงการ MOAC
 วันที่ 20 มกราคม พ.ศ.2545

สารบัญระวางแผนที่แสดงตำแหน่งภาพ

7.1 แผนที่แสดงตำแหน่งและทิศทางการบันทึกภาพ

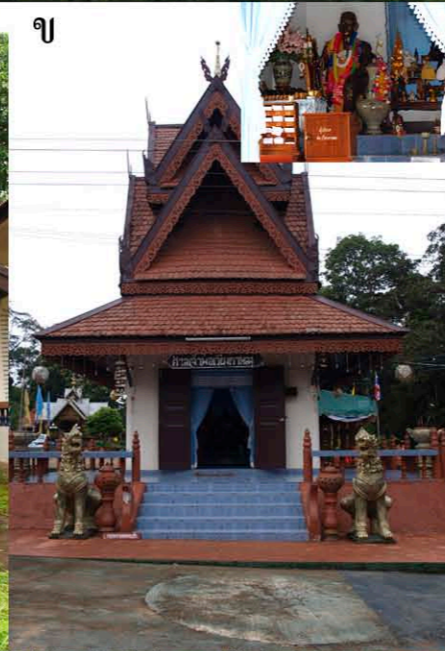
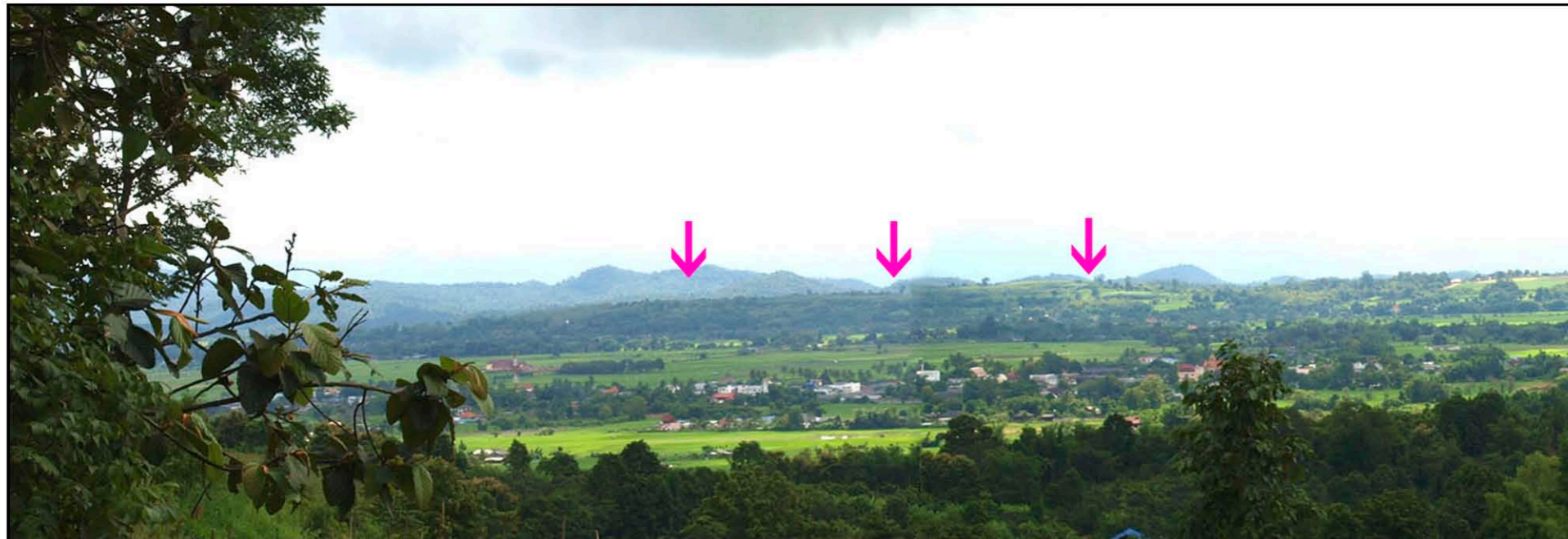
7. การสำรวจในภูมิประเทศ

การสำรวจในภูมิประเทศ มีเป้าหมายเพื่อตรวจสอบข้อมูลการศึกษาขอบเขตกำแพงเมือง-คูเมืองจากรูปถ่ายทางอากาศ และเพื่อศึกษาบันทึกภาพภาคสนาม โดยได้เลือกบันทึกภาพเฉพาะบริเวณที่แสดงลักษณะกำแพงเมือง-คูเมืองของเวียงกาหลง และลักษณะการเปลี่ยนแปลงเพื่อประกอบการอธิบายการกำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมือง และเปลี่ยนแปลงในส่วนต่าง ๆ ของเมือง โดยได้จัดทำเป็นภาพประกอบรายงาน จำนวน 58 ภาพ แต่ละภาพได้เขียนคำอธิบาย และแสดงตำแหน่งและทิศทางการบันทึกภาพลงบนแผนที่กำแพงเมือง-คูเมือง

กิตติกรรมประกาศ

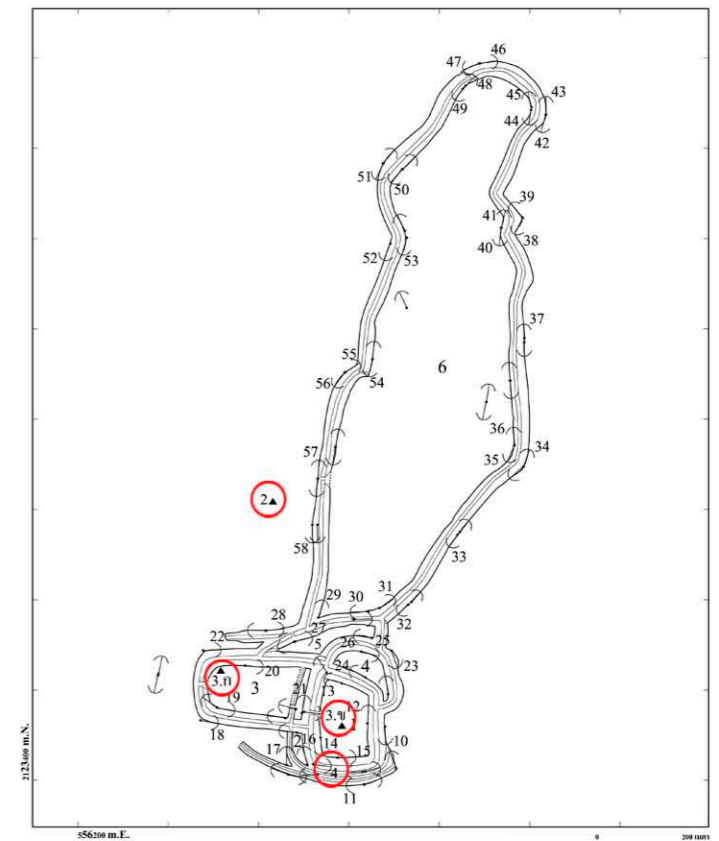
ในการศึกษากำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมืองเวียงกาหลง คณะผู้ดำเนินการศึกษาได้รับความอนุเคราะห์ในการจัดทำแผนที่ภาพถ่ายออร์โธโธสิซิงเลข มาตราส่วน 1:4,000 จากกรมพัฒนาที่ดิน การบริการในการจัดทำรูปถ่ายทางอากาศและแผนที่ภูมิประเทศจากกรมแผนที่ทหาร เทศบาลตำบลเวียงกาหลง, ศูนย์พัฒนาศิลปกรรมเวียงกาหลง, ปรีชา จันทะสินธุ์ อาจารย์โรงเรียนแม่เจดีย์วิทยาคม และเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานธนารักษ์พื้นที่เชียงรายได้ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี

คณะผู้ดำเนินการศึกษา รู้สึกเป็นพระคุณอย่างยิ่งและขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

1	
2	3
	4

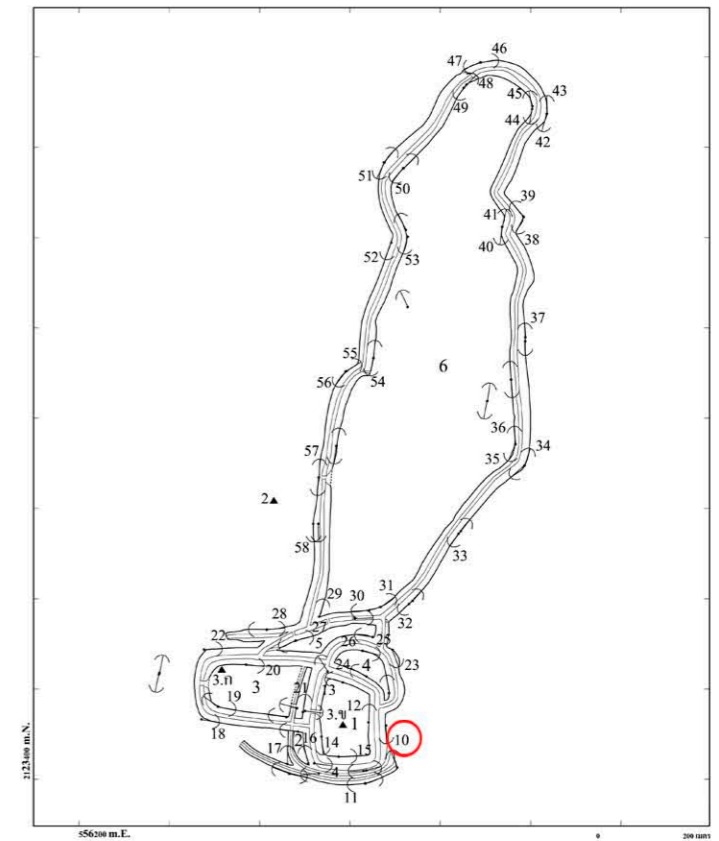
1. เวียงกาหลงตั้งอยู่บริเวณฝั่งด้านตะวันออกของแอ่งที่ราบเวียงป่าเป้าที่ระดับความสูงจากน้ำทะเลปานกลาง 580-620 เมตร ตำแหน่งลูกศรในภาพ คือแนวกำแพงเมือง-คูเมือง เวียงกาหลง
2. พระธาตุวัดป่าसान ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเวียงกาหลง
3. ศาลเจ้าพ่อเวียงกาหลงตั้งอยู่กลางเมือง
 - ก. ตั้งอยู่ติดกำแพงเมืองด้านในทางด้านทิศเหนือของวงที่ 2
 - ข. ตั้งอยู่ในบริเวณวงที่ 1
4. คูเมือง-กำแพงเมือง ทางด้านทิศใต้ของวงที่ 1 กลางภาพคือคูเมืองชั้นใน ขวามือคือคันดินชั้นใน ซ้ายมือคือคันดินชั้นที่ 2

5	6
7	8
9	10

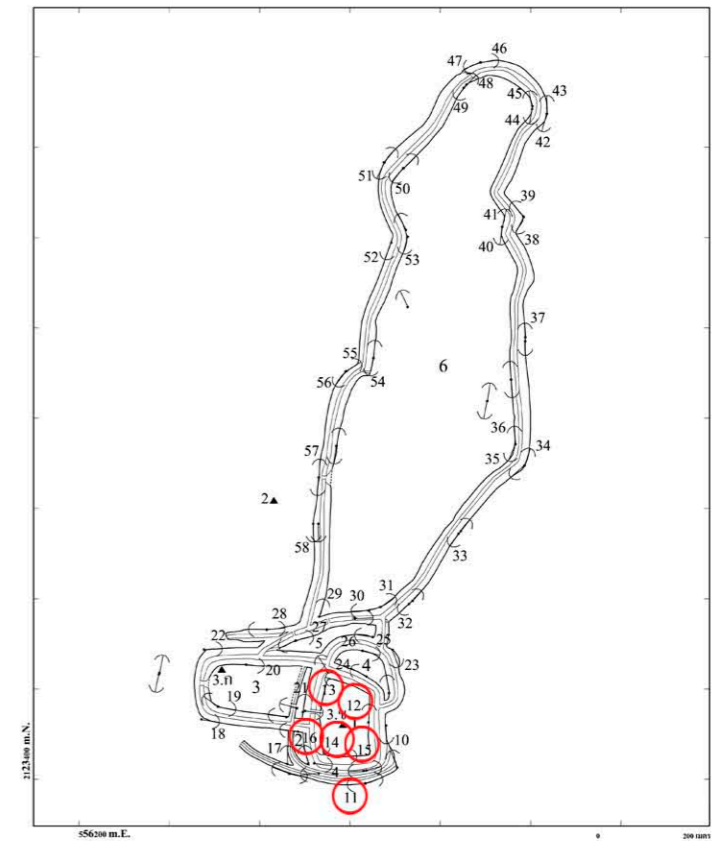
5. แม่น้ำลาวไหลผ่านเวียงกาหลงทางด้านทิศตะวันตกของเมืองประมาณ 800 เมตร
6. เวียงสันมะนะ(12-34) ตั้งห่างจากเวียงกาหลงไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณ 4 กิโลเมตร
7. โบราณสถานเตาเผา ตั้งอยู่ในพื้นที่หุบเขาทางตะวันออกของเวียงกาหลง บริเวณห้วยป่าหุยม ทุยบ้านทุ่งม่าน
8. โบราณวัตถุ ก. ขวานหินขัดขนาดประมาณ 4 นิ้ว
ข. เศษเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง
9. เส้นทางคมนาคมเวียงกาหลง จากอำเภอเวียงป่าเป้าไปทางทิศใต้ ตามทางหลวงชนบทหมายเลข 118 ประมาณ 17 กิโลเมตร ถึงสามแยก เลี้ยวซ้ายไปทางอำเภอวังเหนือ ตามทางหลวงชนบทหมายเลข 120 ประมาณ 2.2 กิโลเมตร ถึงแยกเลี้ยวซ้ายเข้าไปอีกประมาณ 500 เมตร ถึงเวียงกาหลง
10. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองค้ำนอก ทางทิศตะวันออกของวงที่ 1 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือ กำแพงเมือง

11	12
13	14
15	16

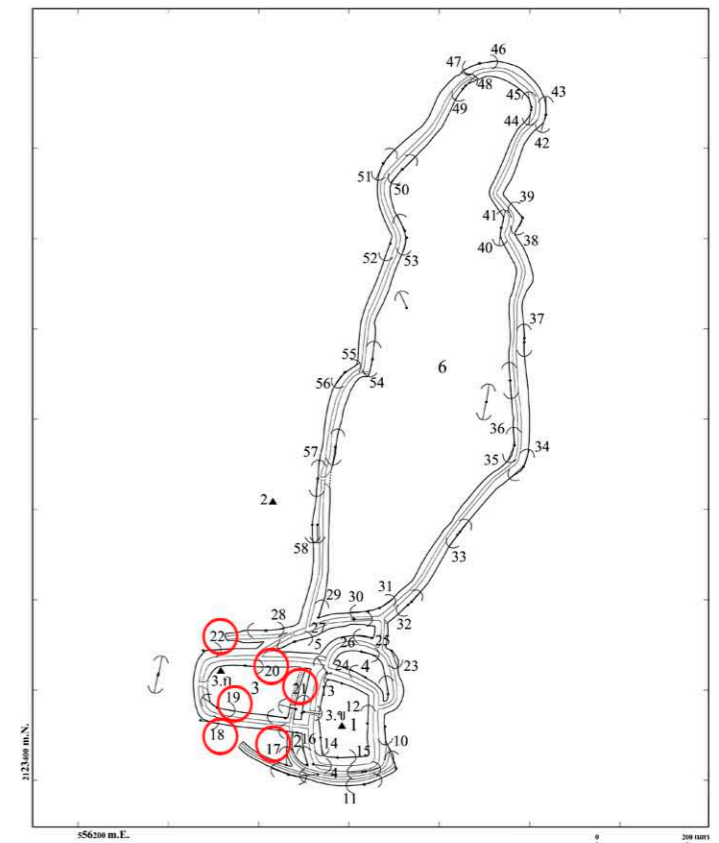
11. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศใต้ของวงที่ 1 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
12. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศตะวันออกของวงที่ 1 ประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมืองถูกไถปราบเป็นที่ราบ
13. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศเหนือของวงที่ 1 ประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง อาคารสิ่งก่อสร้างอยู่ในเขตกำแพงเมือง
14. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศตะวันตกของวงที่ 1 ประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมืองอาคารสิ่งก่อสร้างอยู่ในเขตกำแพงเมือง
15. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศใต้ของวงที่ 1 ประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง อาคารสิ่งก่อสร้างอยู่ในเขตกำแพงเมือง
16. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศตะวันออกของวงที่ 2 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง

17	18
19	20
21	22

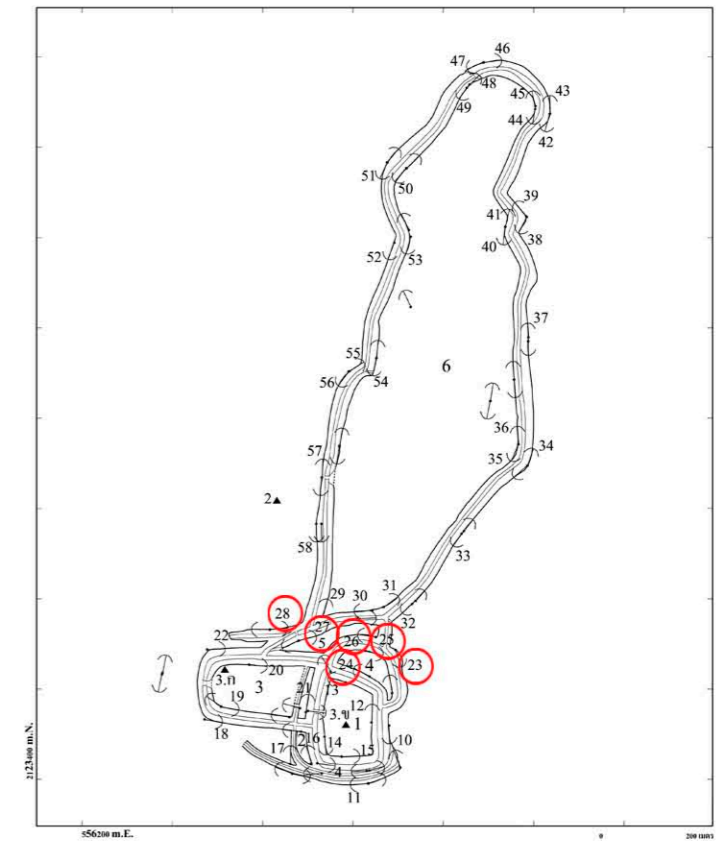
17. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศตะวันตกของวงที่ 2 ประมาณตำแหน่งคนยืนทางซ้ายของภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
18. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศใต้ของวงที่ 3 ประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง ถนนกลางภาพอยู่ในเขตกำแพงเมือง-คูเมือง
19. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศใต้ของวงที่ 3 ประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
20. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศเหนือของวงที่ 3 ประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมืองถูกไถปราบเป็นที่ราบ
21. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศตะวันออกของวงที่ 3 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
22. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศเหนือของวงที่ 3 ประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง ถนนในภาพอยู่ในเขตกำแพงเมือง

23	24
25	26
27	28

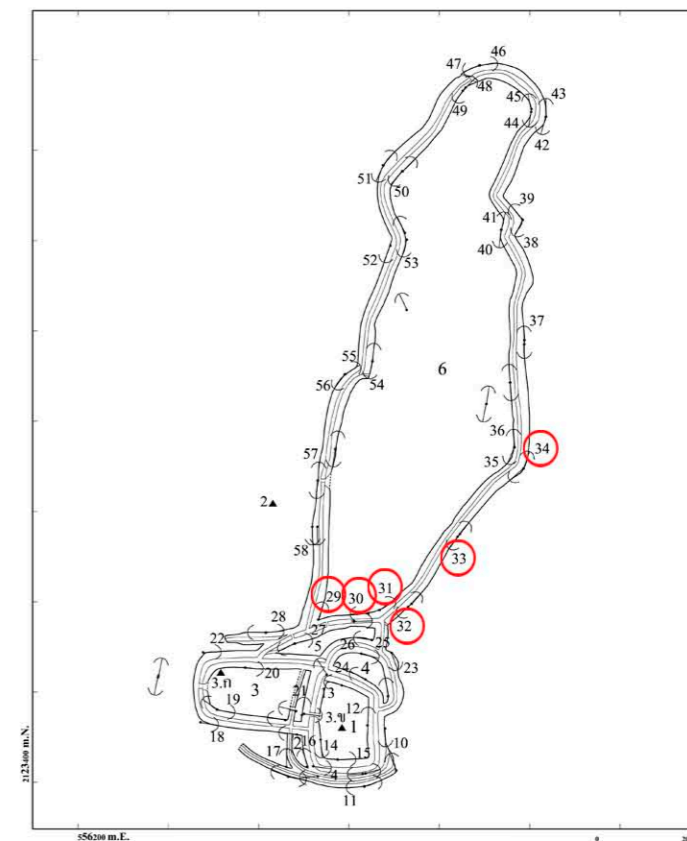
23. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ของวงที่ 4 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
24. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศใต้ของวงที่ 4 ประมาณ ตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมืองลูกโตปราบ
25. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศเหนือของวงที่ 4 กำแพง ลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
26. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศใต้ของวงที่ 5 ประมาณ ตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
27. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศเหนือของวงที่ 5 ประมาณ ตำแหน่งลูกศรกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
28. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศเหนือของวงที่ 5 ประมาณ ตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง

29	30
31	32
33	34

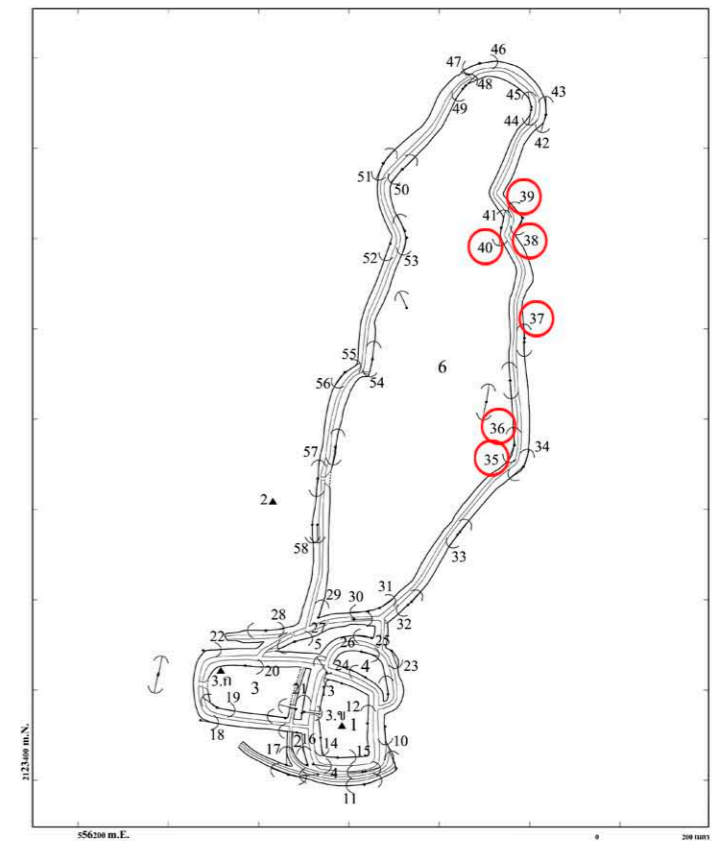
29. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของวงที่ 6 ประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ซ้ายมือคือกำแพงเมืองถูกไถปราบเป็นที่ราบ
30. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศใต้ของวงที่ 6 ประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ซ้ายมือคือกำแพงเมือง
31. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของวงที่ 6 ประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
32. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
33. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศตะวันออกของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
34. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศตะวันออกของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ซ้ายมือคือกำแพงเมือง

35	36
37	38
39	40

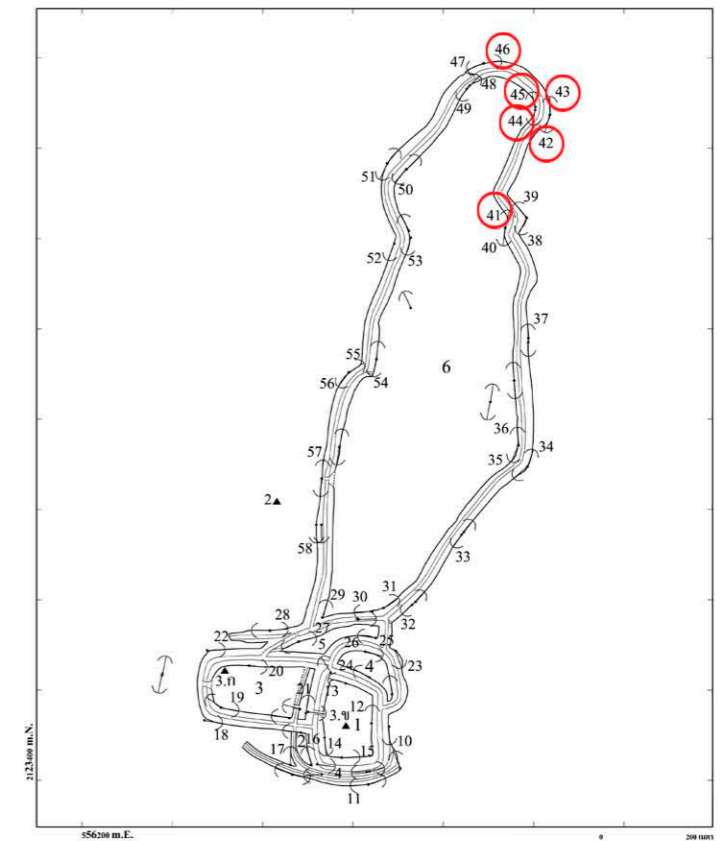
35. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศตะวันออกของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ซ้ายมือคือกำแพงเมือง
36. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศตะวันออกของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
37. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศตะวันออกของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ซ้ายมือคือกำแพงเมือง
38. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศตะวันออกของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
39. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศตะวันออกของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ซ้ายมือคือกำแพงเมือง
40. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศตะวันออกของวงที่ 6 ประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ซ้ายมือคือกำแพงเมือง

41	42
43	44
45	46

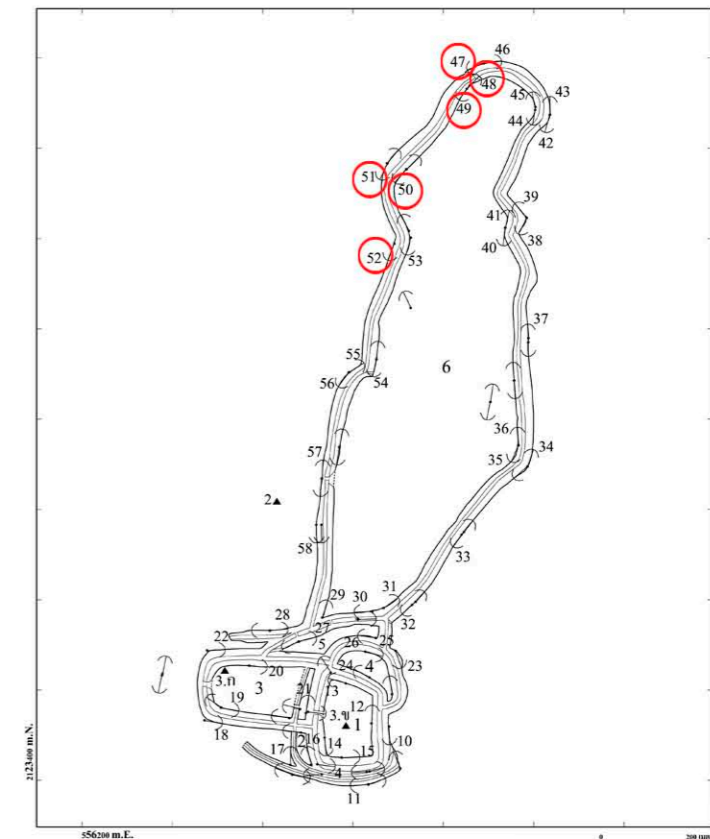
- 41. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศตะวันออกของวงที่ 6 ประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
- 42. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
- 43. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ซ้ายมือคือกำแพงเมือง
- 44. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ซ้ายมือคือกำแพงเมือง
- 45. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของวงที่ 6 ประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
- 46. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศเหนือของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ปลูกข้าว

47	48
49	50
51	52

47. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศเหนือของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ซ้ายมือคือกำแพงเมือง เป็นพื้นที่เกษตรกรรมปลูกข้าว
48. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ซ้ายมือคือกำแพงเมือง
49. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
50. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศตะวันตกของวงที่ 6 ประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมืองถูกไถปราบ เป็นพื้นที่ปลูกยางพารา
51. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศตะวันตกของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ซ้ายมือคือกำแพงเมือง
52. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศตะวันตกของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ซ้ายมือคือกำแพงเมือง

53	54
55	56
57	58

53. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศตะวันตกของวงที่ 6 ประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง ถูกไถปราบเป็นที่ราบ
54. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านใน ทางทิศตะวันตกของวงที่ 6 ประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง ถูกไถปราบเป็นที่ราบ
55. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศตะวันตกของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
56. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศตะวันตกของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ซ้ายมือคือกำแพงเมือง
57. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศตะวันตกของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ขวามือคือกำแพงเมือง
58. แนวเขตกำแพงเมือง-คูเมืองด้านนอก ทางทิศตะวันตกของวงที่ 6 กำแพงลาดมาถึงประมาณตำแหน่งคนยืนกลางภาพ ซ้ายมือคือกำแพงเมือง

